

Η σεξουαλική παρενόχληση στον εργασιακό χώρο

Ένα σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο

Dr. Ιωάννης Μανωλιάδης¹,
Αναστάσιος Κούρτης², Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος³
¹Ιατρός Ουρολόγος-Ανδρολόγος, Διδάκτορας Α.Π.Θ.
²Ιατρός Ψυχίατρος
³Νομικός Σύμβουλος του Δήμου

Εισαγωγή

Με τον όρο «σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας» καθορίζεται ένα ιδιαίτερα σοβαρό κοινωνικό φαινόμενο που *μπορεί να εκφράζεται με:*¹⁷ **πράξεις** (περιττά αγγίγματα, χάδια ήτσιμπήματα στο σώμα), **λόγια** (ανεπιθύμητες ερωτικές και ανήθικες προτάσεις ή πίεση για σεξουαλική επαφή), **επίδειξη** πορνογραφικών περιοδικών ή ασέμνων εικόνων, αντικειμένων ή γραπτού υλικού, **συμπεριφορές** εκφοβιστικού τύπου οι οποίες δυσφημούν ή γελοιοποιούν^δ: Η εννοιολογική προσέγγιση της σεξουαλικής παρενόχλησης επιτυγχάνεται με τα παρακάτω μοντέλα:

1. Το βιολογικό μοντέλο

Συμφωνά με αυτό, η σεξουαλική παρενόχληση εξετάζεται στο πλαίσιο των σεξουαλικών σχέσεων και της φυσικής έλξης μεταξύ των δύο φύλων, όπου η «σεξουαλική επιλογή» με στόχο την αναπαραγωγή, κατευθύνει τις συμπεριφορές ανδρών και γυναικών στην αναζήτηση ερωτικού συντρόφου. Η σεξουαλική στρατηγική των ανδρών διαφέρει από αυτή των γυναικών, εξαιτίας των διαφορετικών αναπαραγωγικών ρόλων.

Θεωρητικά το ανθρώπινο είδος είναι σε θέση να επιλέγει τον ερωτικό του σύντροφο, τον χώρο, και τον χρόνο για τη σεξουαλική πράξη. Ερεθίσματα οπτικά, ακουστικά, απτικά (π.χ. άγγιγμα), αλλά και πνευματικά (φαντασία) φθάνουν στο κεντρικό νευρικό σύστημα για να προκληθεί η ερωτική επιθυμία. Τα ρούχα το άρωμα, τα διάφορα ακούσματα συμμετέχουν στην πρόκληση. Η μόδα διαμορφώνεται ώστε να προκαλεί ερωτικά.⁴

Η σεξουαλική συμπεριφορά έχει ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά κατά τόπο και χρόνο ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές αντιλήψεις που άλλοτε αναλλοίωτες και άλλοτε προσαρμο-

σμένες στο τοπικό περιβάλλον (κοινωνικά ταμπού), επηρεάζουν την εξελικτική πορεία της ανθρώπινης σεξουαλικότητας.

Η ψυχοσεξουαλικότητα εκφράζει την ανάπτυξη και τη λειτουργία της προσωπικότητας υπό την επίδραση της σεξουαλικότητας.

Πολλοί άνθρωποι μπορούν να χρησιμοποιούν σεξουαλικού τύπου δραστηριότητες για να ικανοποιήσουν μη σεξουαλικού τύπου ανάγκες (η εξάρτηση, η δύναμη, η επιθετικότητα και η κοινωνική θέση). Με βάση αυτή την αρχή μπορούμε να προσεγγίσουμε τη σεξουαλική παρενόχληση μέσα από την ανάλυση της προσωπικότητας των πρωταγωνιστών αλλά και να εμβαθύνουμε εννοιολογικά στην κατανόηση του φαινομένου αυτού.

Τόσο οι σεξουαλικού όσο και η μη σεξουαλικού τύπου παρορμήσεις, υποκινούν συμπεριφορές ποικίλου τύπου. Σήμερα η σεξουαλικότητα θεωρείται κάτι παραπάνω από το σεξ και κάτι λιγότερο από το σύνολο των συμπεριφορών με στόχο την απόλαυση.

Σεξουαλικότητα και παρενόχληση. Από τη στιγμή που οι σχέσεις των δυο φύλων έχουν μπει σε τροχιά ισότητας, η επαγγελματική και κοινωνική καταξίωση βρίσκονται στο κέντρο του ενδιαφέροντος. Άνδρες και γυναίκες αναζητούν μια σύγχρονη ταυτότητα σε ένα ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον, ενώ συγχρόνως συνυπάρχουν μέσα τους τόσο βιολογικές όσο και ψυχοσυναισθηματικές παρορμήσεις. Σε ένα εξουθενωτικό συναισθηματικά, ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον που δρα καθοριστικά και στις κοινωνικές τους σχέσεις, οι σύγχρονοι άνθρωποι περνούν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους. Εκεί γνωρίζονται, ερωτεύονται, κάνουν φίλιες, χωρίζουν, αγωνίζονται.

Ενώ για τις γυναίκες, η σεξουαλική στρατηγική συνδέεται με την αναζήτηση μακροχρόνιων

σοβαρών δεσμεύσεων, για τους άνδρες, η σεξουαλική στρατηγική συνδέεται συχνά με την επιδίωξη σύναψης συντόμων σεξουαλικών σχέσεων. Κατά τον Καροτενούτο (2002)³⁷, ο ερωτισμός περικλείει στοιχεία βίας γιατί απελευθερώνει τους κρυμμένους στο ασυνείδητο δαίμονες που παραπέμπουν σε καθαρά αρχέγονες σεξουαλικές συμπεριφορές με ζωώδη επιθετικά και καταστροφικά ένστικτα που η μη ανταπόκριση στις προσδοκίες φέρνει στην επιφάνεια.

Όταν το κίνητρο είναι μόνο η χρήση εξουσίας, ή ανάγκη επιβεβαίωσης της, χωρίς ύπαρξη ερωτικού στοιχείου, με κυριαρχία του υπερεγώ, τότε η αντίδραση βίαια ενοχλητική, ανεξέλεγκτη κυριαρχείται μόνο από συναισθήματα κατοχής, αλλά και αμηχανίας, θυμού και απογοήτευσης από αυτόν που τα υφίσταται.

Κατά συνέπεια η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να αποτελεί συνειδητή ή ασυνείδητη αντίδραση στην απόρριψη, συχνά όμως είναι δράση, παρενέργεια εξουσίας, διανθισμένη με στοιχεία της προσωπικότητας όπου το ερωτικό στοιχείο έχει προσχηματικό χαρακτήρα.

2. Το κοινωνικό-πολιτισμικό μοντέλο

Σύμφωνα με αυτό η σεξουαλική παρενόχληση αντιπροσωπεύει την κατάχρηση εξουσίας¹⁹ και υπό αυτή την έννοια εξετάζεται μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο.

Η κοινωνική επιβράβευση της ανδρικής σεξουαλικής ενεργητικότητας και της γυναικείας παθητικότητας καλλιεργεί πρότυπα ανδρών κυνηγών και υποταγμένων γυναικών. Το μοντέλο αυτό κλονίζεται σήμερα λόγω των νέων ισορροπιών στη δυναμική των σχέσεων των δύο φύλων. Οι κοινωνίες θεσμοθέτησαν πως στον δημόσιο βίο κυρίαρχο ρόλο παίζει ο άνδρας, ενώ στον ιδιωτικό η γυναίκα η οποία ταυτίστηκε με τις φυσικές λειτουργίες της ζωής (αναπαραγωγή, μητρότητα ανατροφή τέκνων) κάτι που της ανήκε δικαιωματικά και την επηρεάζει λειτουργικά ακόμη και σήμερα.

Η γυναικεία σεξουαλικότητα αναπτύχθηκε σχεδόν αποκλειστικά σε συνάρτηση με τον φυσικό της ρόλο ως μητέρας, συζύγου, με στοιχεία κοινωνικού αποκλεισμού και φιλοδώρημα τον χαρακτηρισμό «αδύναμο φύλο».

Η γυναίκα, κυρίως οικονομικά, υποτάχθηκε στον άνδρα με σχέση εξάρτησης, και αναπτύχθηκε πίσω από αυτόν μέσα από τις κοινωνικές δομές.

Βλέπουμε στη σύγχρονη κοινωνία η γυναικεία σεξουαλικότητα και το δικαίωμα της σεξουαλικής ελευθερίας να αποκτούν αγοραστική αξία και να εμπορευματοποιούνται.

Η εικόνα της γυναίκας ως βιτρίνας, του συζύ-

γου, του εραστή ή του εργοδότη οδηγεί με επιβολή των εξαρτημένων και ιεραρχικών σχέσεων προς το γυναικείο φύλο, ως αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης, ενώ η γυναικεία σεξουαλικότητα γίνεται και αυτή μέσο ανεύρεσης εργασίας.

Κάποιες εργασίες αποκτούν ταυτότητα «γυναικείας εργασίας» (γραμματέας, πωλήτρια, νοσοκόμα, παρουσιάστρια, τηλεφωνήτρια, κ.λπ.), με τη γυναίκα να εργάζεται ως γυναίκα. Σε αυτά τα εργασιακά περιβάλλοντα κάθε γυναίκα αντιμετωπίζει προφανώς συμπεριφορές που αρμόζουν σε γυναίκα, που κάποτε είναι καθαρά σεξιστικού τύπου. Συχνά όμως η ίδια η γυναίκα υιοθετώντας ανδροκρατικές πρακτικές από τη θέση που κοινωνικά της προσφέρεται, μετατρέπει τη θηλυκότητα σε όπλο για αναρρίχηση στην ιεραρχία. Είναι η σύγχρονη business woman, που θέλει να αρέσει για να της ανοίγουν τις πόρτες της επαγγελματικής ιεραρχίας, να ικανοποιεί τη γυναικεία φιλαρέσκεια και να κερδίζει καθημερινά στη σύγκριση με τις άλλες γυναίκες. Η κοινωνία την τοποθετεί καταπιεστικά σε μια επαγγελματική θέση ανάλογη με τη φύση της. Αυτή δεν αποκηρύσσει την ταμπέλα. Τη μετατρέπει σε κοινωνικό προσόν. Προσαρμοσμένη κοινωνικά, συμπεριφέρεται ανδροκρατικά και ανταγωνίζεται τους άνδρες. Το δράμα της σύγχρονης πετυχημένης επαγγελματίκα γυναίκας είναι βαθιά συναισθηματικό και έχει να κάνει με τη βιολογική της φύση. Η καταξίωση βιώνεται συνήθως σε κλίμα μοναξιάς και τότε αρχίζει η επανάσταση της βιολογικής φύσης (ανάγκη μητρότητας).

Τυποποιημένες στάσεις, με δεδομένες αντιλήψεις ακόμη και για τη σεξουαλική παρενόχληση, θα πρέπει να εξετάζονται από τη σκοπιά του τρόπου, με τον οποίο αυτές κατασκευάζονται και να αναζητούνται τυχόν στρατηγικές, σκοπιμότητες και προσδοκίες για αναμενόμενα αποτελέσματα που χαρακτηρίζονται από ιδιοτέλεια.¹

Τελικά οι σχέσεις των δύο φύλων είναι σχέσεις δύναμης και διαμορφώνονται σε ένα περιβάλλον συνεχούς ανταγωνισμού και διαπραγματεύσεως.

Το δομικό μοντέλο

Η σεξουαλική παρενόχληση είναι μια παθολογική έκφραση της ιεραρχίας και των σχέσεων εξουσίας, όπως καλλιεργούνται και ενθαρρύνονται από τη δομή του οργανισμού. Από τις θέσεις εξουσίας ασκείται η δύναμη που διοχετεύεται με φορά προς τα κάτω σύμφωνα με το καθεστώς δόμησης της εξουσίας.

Το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης στον χώρο εργασίας έχει απασχολήσει έντονα την επιστημονική κοινότητα κυρίως των

Η.Π.Α., της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης, ενώ πολύ λίγες ερευνητικές προσπάθειες έχουν γίνει κατά την τελευταία δεκαετία από τις χώρες της Νότιας Ευρώπης – με εξαίρεση την Ιταλία.

Στην Ελλάδα, δεν έχουν γίνει πολλές σχετικές έρευνες.

Οι έρευνες αυτές ανέδειξαν τη γυναικεία αποσιωπημένη οπτική στη χώρα μας.

Όπως προκύπτει, **ο άνδρας καταγγελλόμενος ως δράστης** είναι έγγαμος, μεγαλύτερος σε ηλικία ίδιας εθνικότητας, συχνότερα ομόβαθμος, με παραδοσιακές κοινωνικό-ιδεολογικές απόψεις.

Οι καταγγέλλουσες γυναίκες (θύματα), νέες, άγαμες ή διαζευγμένες με χαμηλή αυτοεκτίμηση, που εξαιτίας των ψυχολογικών τους επιπτώσεων ζητούν συχνά άδεια λόγω ασθένειας, γίνονται λιγότερο αποδοτικές και αποτελεσματικές στην εργασία τους την οποία αργά ή γρήγορα θα εγκαταλείψουν. Οι γυναίκες σε μεγαλύτερο βαθμό από τους άνδρες θεωρούν μεγαλύτερο αριθμό συμπεριφορών ως σεξουαλική παρενόχληση, ενώ συμπεριφορές ατόμων εξουσίας πιο εύκολα χαρακτηρίζονται σεξουαλική παρενόχληση.

Σε έρευνα που έγινε από το Παιδαγωγικό Τμήμα του Πανεπιστημίου Πατρών²⁷, το 66,7% των ερωτηθέντων γυναικών έχει υποστεί, τουλάχιστον μία φορά, κάποια μορφή σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο.

Τελικώς φαίνεται πως για τις γυναίκες που εργάζονται στους παραδοσιακούς τομείς, η σεξουαλική παρενόχληση είναι μια ορατή απειλή για την απώλεια της εργασίας τους, ενώ για τις γυναίκες που εργάζονται σε μη παραδοσιακούς τομείς, η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί μια εμπειρία μέσα σε ένα γενικότερο εχθρικό εργασιακό περιβάλλον.²⁴

Η πρώτη μεγάλη πανελλαδική έρευνα που διεξήχθη το 2003 σε δείγμα 1.200 εργαζομένων γυναικών είναι των Αρτινοπούλου – Παπαθεοδώρου¹ όπου παρατηρήθηκε ότι:

- Το 10% των γυναικών είχε προσωπική εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης στον χώρο εργασίας και το 30% από αυτές γνώριζε παρόμοια περιστατικά από τον ίδιο εργασιακό χώρο με πιθανό υπαίτιο το ίδιο άτομο.

- Το 15% των γυναικών ανέφερε έμμεση γνώση περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης.

- Οι συχνότεροι καταγγελλόμενοι ως δράστες σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία είναι άνδρες, έγγαμοι, ηλικίας έως 45 ετών, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και ιεραρχικά ανώτεροι της γυναίκας-θύματος (διευθυντές, προϊστάμενοι).

- Οι γυναίκες-θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης είναι νεαρής ηλικίας (16- 25 ετών) και νεοπροληφθείσες.

- Τα περισσότερα περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης περιελάμβαναν περισσότερες από μία παρενοχλητικές συμπεριφορές.

- Στις περισσότερες περιπτώσεις η διοίκηση της επιχείρησης δεν αντιλαμβάνεται το γεγονός, ενώ όταν γίνεται αντιληπτό, δεν λαμβάνονται δραστικά μέτρα.

Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Α. Οριοθέτηση στην κοινοτική έννομη τάξη

Μέχρι το 1986 δεν υπήρχε αυτοτελής ορισμός της έννοιας της σεξουαλικής παρενόχλησης.

Μετέπειτα για τη σεξουαλική παρενόχληση έχουν εκδοθεί οι οδηγίες 76/207/ΕΚ (31), 2000/43/ΕΚ (32), 2002/73/ΕΚ (33), 2004/113/ΕΚ (34).

Οριοθέτηση κατά την ελληνική νομοθεσία

Σύμφωνα με τον Ν. 3488/2006 (ΦΕΚ 191 τ. Α/11-9-2006): Σεξουαλική παρενόχληση είναι «... οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής ή συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με σκοπό την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου, ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος».

Στο πεδίο εφαρμογής περιλαμβάνονται σύμφωνα με το άρθρο 2 του ίδιου νόμου τόσο τα άτομα που απασχολούνται ή είναι υποψήφια για απασχόληση στον ιδιωτικό, στον δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, αλλά και με οποιαδήποτε σχέση εργασίας.

Ποινικές διατάξεις:

Οι ποινικές κυρώσεις προβλέπονται από άρθρου 16 παρ. 4 του Ν. 3488/2006. και το αρ. 337 (περί προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας) του Ποινικού Κώδικα, όπου γίνεται αναφορά σε **ασεληγείς χειρονομίες ή προτάσεις που προσβάλλουν βάνουσα τη γενετήσια αξιοπρέπεια** (35). Η ανωτέρω πράξη η οποία διώκεται κατ' έγκληση και τιμωρείται με φυλάκιση από 6 μήνες μέχρι 3 έτη και με χρηματική ποινή τουλάχιστον 1.000 Ευρώ.

Παρατηρούμε ότι ο Νομοθέτης θέλησε στον χώρο εργασίας-απασχόλησης την επιβολή αυστηρότερων ποινικών κυρώσεων από τη γενική διάταξη της προσβολής της γενετήσιας αξιοπρέπειας.

Σύμφωνα με τον ν. 3488/2006, επειδή η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία και την εκπαίδευση είναι **διάκριση λόγω φύλου, απαγορεύεται**. (Η διάκριση λόγω φύλου αφορά μόνο περιπτώσεις μεταξύ ετερόφυλων;) Κατά την κρα-

τούσα άποψη καλύπτονται και οι περιπτώσεις παρενόχλησης μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου.

Η παραβίαση της απαγόρευσης διάκρισης συνιστά και πειθαρχικό παράπτωμα (άρθρο 107 του υπαλληλικού κώδικα).

Ο νόμος προστατεύει τα θύματα ή τα υποψήφια θύματα με:

1. Απαγόρευση της λύσης της εργασιακής σχέσης ή άλλης δυσμενούς μεταχείρισης.

2. Με το ζήτημα της απόδειξης όπου για καλύτερη προστασία του θύματος καλείται ο καταγγελλόμενος να αποδείξει ότι δεν υπέπεσε στο παράπτωμα διακριτικής μεταχείρισης λόγω του φύλου, εφόσον διαφαίνεται η βασιμότητα των καταγγελιών (μερική αναστροφή του βάρους απόδειξης). Η ρύθμιση αυτή δεν ισχύει κατά την ποινική διαδικασία (τεκμήριο αθωότητας).

Συζήτηση

Η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο που βιώνεται μέσα από την καθημερινότητα. Τον τελευταίο καιρό έρχεται συχνά στο φως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κάποιο περιστατικό. Η σεξουαλική παρενόχληση δεν είναι σημερινό φαινόμενο. Προυπήρχε του σχετικού νόμου και των κοινοτικών οδηγιών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε σε ένα τολμηρό ορισμό, καθορίζοντας μέσα από αυτόν το «σεξουαλικό περιεχόμενο» μιας πράξης, τη στιγμή που ακόμη σε πολλά κράτη το σεξ είναι κοινωνικό ταμπού.¹⁰ Σήμερα από την Ευρωπαϊκή Ένωση η σεξουαλική παρενόχληση απαγορεύεται ως μορφή διάκρισης των φύλων στο εργασιακό περιβάλλον. Το κοινωνικό φαινόμενο σεξουαλική παρενόχληση είναι κάτι περισσότερο από μορφή, διάκρισης. Δεν μπορεί να μετρηθεί. Ένα κοινωνικό πέπλο μυστηρίου και σιωπής καλύπτει και δυσχεραίνει τις ερευνητικές προσπάθειες και κατά συνέπεια την εκτίμηση των πραγματικών διαστάσεων. Τα γυναικεία κινήματα ήταν αυτά που έφεραν πρώτα στην επιφάνεια το θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης σε καιρούς που δεν αποτολμούσε κανείς να εκφραστεί για τις σκοτεινές πτυχές της ανθρώπινης σεξουαλικότητας.

Η κοινοτική οδηγία με τη σύσταση εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας καθόρισε ότι η σεξουαλική παρενόχληση αποτελεί διάκριση λόγω φύλου, αποκλείοντας την περιπτωσιολογική εμφάνισή της και σε σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου.

Για όλα τα παραπάνω στη μελέτη αυτή, με σκοπό να διερευνήσουμε σε βάθος και να διαπιστώσουμε τις πραγματικές διαστάσεις του προβλήματος, προσπαθήσαμε να προσεγγίσουμε εν-

νοιολογικά το φαινόμενο μέσα από τις σχέσεις των δύο φύλων και από διαφορετική κάθε φορά οπτική γωνία. Στη βιβλιογραφία οι περισσότερες αναφορές έχουν γίνει από γυναίκες ή από άνδρες οπαδούς του φεμινιστικού κινήματος.

Και από τη δική μας τη σκοπιά και εμπειρία ως ιατρού ουρολόγου ειδικού ανδρολόγου με εμπειρία σε θέματα σεξουαλικότητας, παραθέσαμε και την άποψη από την οπτική γωνία του άνδρα. Σήμερα τα δύο φύλα βρίσκονται σε διαδικασία αναζήτησης νέας κοινωνικής ταυτότητας, έχοντας τις σχέσεις τους σε νέα τροχιά. Πιστεύουμε ότι η σχέση αυτή των φύλων περικλείει μια ιδιαίτερη δυναμική. Είναι φαινομενικά ανταγωνιστική αλλά ουσιαστικά είναι σχέση συναισθηματικής αλληλεξάρτησης. Όπως αναφέρει και η Αρτινοπούλου και συν στις έρευνες^{1,6} διαπιστώνεται αλλαγή της νοοτροπίας του ανδρικού πληθυσμού σε σχέση με το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης. Οι άνδρες της σύγχρονης κοινωνίας υιοθετούν ολοένα λιγότερο ανδροκρατικά κριτήρια. Ασχολούνται με την εξωτερική τους εμφάνιση θέλοντας να προσελκύσουν τις γυναίκες, ενώ συγχρόνως προβληματίζονται για τον ανδρισμό τους.

Αντίθετα οι σύγχρονες γυναίκες με επαγγελματική συνείδηση, νοοτροπία μαχητή, που υποσυνείδητα έχουν υιοθετήσει ανδροκρατικές πρακτικές, ανταγωνίζονται επάξια τους άνδρες στον επαγγελματικό και κοινωνικό χώρο. Σε αυτήν την κοινωνική δομή της συνειδητής μοναξιάς έρχεται η προσέγγιση. Μην ξεχνάμε ότι ο έρωτας όσο τρυφερός και ρομαντικός και να φαίνεται περικλείει παραβατική συμπεριφορά, που εξελίσσεται σε φαντασιακό επίπεδο και λογικοποιείται στην πραγματικότητα, με την ατομικότητα να κινείται σε δίπολη μορφή, χωρίς να λείπουν βέβαια και ψυχοπαθολογικές συμπεριφορές³⁷. Κάποιοι ζητούν απλά την κατάκτηση υπό την έννοια της κατοχής. Είναι αδύνατο να κατανοήσει κανείς το φαινόμενο αυτό χωρίς να εμβαθύνει στα στοιχεία της προσωπικότητας των εμπλεκόμενων προσώπων κάτι που προσπαθήσαμε στην παρούσα μελέτη.

Καθημερινά διαπιστώνεται και με τη συνυπευθυνότητα των ΜΜΕ η κοινωνική άγνοια σχετικά για το πότε υπάρχει σεξουαλική παρενόχληση.

Σήμερα το υπάρχον νομικό πλαίσιο κατά την προσπάθεια για προστασία των υποψηφίων θυμάτων, δεν απέφυγε τις υπερβολές. Στηρίζει το αδύναμο και περισσότερο ευάλωτο άτομο (πιθανό θύμα). Παρέχει αβεβαιότητες όμως, με σοβαρή την πιθανότητα κατά την πρώτη εφαρμογή του να υπάρχει σύγχυση για το ποιος είναι ο θύτης και ποιος το θύμα. Σειρά περιπτώσεων πιθανό να συγκαληφθεί, ενώ οι δυνατότητες που δίνει ο νόμος στα υποψήφια θύματα, πιθανό να χρησι-

μοποιηθούν ως μέσο εκβιασμού και ικανοποίησης αθέμιτων αξιώσεων. Ο ίδιος ο νόμος ωθεί τους εργαζόμενους σε αμυντική στάση σε σχέση με την κοινωνικότητα στους χώρους εργασίας, προς αποφυγή τυχόν δικαστικής εμπλοκής.

Ο συνήγορος του πολίτη που καθορίζεται από τον νόμο 3488/2006 ως εποπτεύουσα αρχή, πάνω στα θέματα διάκρισης με βάση το φύλο, υπό τη μορφή διαμεσολαβητή, κατά την ετήσια έκθεσή του, αναφέρει ότι επιλήφθηκε 3 περιπτώσεων σεξουαλικής παρενόχλησης, κατά το έτος 2006. Από αυτές μόνο σε μία περίπτωση υπήρχε διαφανόμενη βασιμότητα.

Θεωρούμε πως η μοναδική ουσιαστική διαδικασία πρόληψης στοχεύει στην ενημέρωση όλων των εργαζομένων για το τι πραγματικά είναι η σεξουαλική παρενόχληση, που μπορεί να γίνει μόνο από ειδικούς επιστήμονες.

Από την Κοινότητα έχουν εκδοθεί κώδικες δεοντολογίας, μένει μόνο να εφαρμοστούν. Πολλοί ιδιωτικοί οργανισμοί του εξωτερικού ενσωμάτωσαν στους εσωτερικούς κανονισμούς και τους κώδικες δεοντολογίας άρθρα σχετικά με την πρόληψη της σεξουαλικής παρενόχλησης αλλά και τους απαραίτητους μηχανισμούς ελέγχου εφαρμογής.¹⁴

Μην ξεχνάμε ότι το περιβάλλον το δημιουργούν οι άνθρωποι. Έτσι ένα αρμονικό εργασιακό περιβάλλον, με ανθρώπινες και ειλικρινείς σχέσεις με επίπεδο διαλεκτικής στα πλαίσια μιας ανοικτής δημοκρατικής ηγεσίας θα ήταν κατά την γνώμη μας το καλύτερο μέσο πρόληψης. Αλλά και ο κάθε εργαζόμενος με αλλαγή νοοτροπίας, με πνεύμα αμοιβαίου σεβασμού και αλληλοκατανόησης θα μπορούσε να συμβάλει σε αυτή την κατεύθυνση. Πότε θα γίνει στη χώρα μας;

Νομίζουμε ότι οι συνδικαλιστικές ενώσεις των εργαζομένων, θα παίξουν σημαντικό ρόλο. Ο ρόλος τους αναβαθμίζεται σε αυτό τον τομέα, από τον νόμο 3488/2006. Είναι η ώρα του συνδικαλισμού, τα συνδικαλιστικά σωματεία τώρα μπορούν να πετύχουν την υπέρβαση δείχνοντας ένα κοινωνικό πρόσωπο, πέραν των συντηχιακών διεκδικήσεων.

Βιβλιογραφία

1. Β. Αρτινοπούλου – Θ. Παπαθεοδώρου (2006) «Η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία» Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
2. Μητσοπούλου, Ε., Χατζημανώλη, Μ., Τριανταφύλλου Θ., Πρεκατέ Β., Γιωτάκος Ο. «Η διερεύνηση της σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης σε νέες Ελληνίδες», 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης, 25-27/11/05, Αθήνα.
3. Christiansen, K. (1998) "Behavioral of testosterone. In testosterone action, deficiency substitution. Nieschlag & Biehrer H M (eds) p 107-142 Springer N.Y.
4. Dr. Md, Μανωλιάδης, Ι., (2003) « Έρωτας και σεξ στη σύγχρονη κοινωνία», Εφημ. «Τύπος Θεσσαλονίκης», Θεσσαλονίκη 2003.
5. Δουλκέρη, Τ. (1994) «Ισότητα των φύλων στις εργασιακές σχέσεις», Παπαζήσης, Αθήνα 1994.

6. Αρτινοπούλου, Β., Θ. Παπαθεοδώρου, (2004) «Η σεξουαλική παρενόχληση στον χώρο εργασίας». Έρευνα, ΚΕΘΙ, Αθήνα.
7. Ευρωπαϊκή Ένωση: Γνώμη: (2001), «Βία στον χώρο Εργασίας», CEE,doc/1564/2/01/EL.
8. Γενική Γραμματεία Ισότητας (Γ.Γ.Ι.) (2007) «Πλαίσιο προτάσεων της ΓΠI ενόψει της κατάρτισης του Εθνικού στρατηγικού σχεδίου», Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης.
9. Ποινικός κώδικας άρθρο 337 «Προσβολή γενετικής αξιοπρέπειας», άρθρο 338 «Κατάχρηση και ασέλγεια».
10. Κωνσταντινίδης Κ, (2005), «Γιατί το σεξ είναι ταμπού», Έλληνας Ουρολόγος, τεύχος 2, σελ 28-30, 2005.
11. Νόμος 3488 (2006), «Εφαρμογή της αρχής ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη στους όρους και στις συνθήκες εργασίας και άλλες συναφείς διατάξεις», ΦΕΚ 191, τεύχος Α', 11-9-2006. 2006.
12. Δρ Md, Μανωλιάδης Ι. (2005) «Η ψυχογραφία της σύγχρονης Ελληνικής κοινωνίας», Έλληνας Ουρολόγος, τευχ. 2, σελ. 8-10, 2005.
13. Κουουγγέρη-Πετσετάκη, Ε., (2007) «Σημειώσεις μαθήματος. Διαχείριση ανθρωπίνων πόρων», Ε.Σ.Δ.Υ, Διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα Θεσσαλονίκης.
14. HEINTZ, (2005) «Κώδικας δεοντολογίας» HEINTZ, Sep 2005.
15. Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και αποκέντρωσης, (2004), Εισήγηση στην κυβερνητική επιτροπή για τις εθνικές προτεραιότητες πολιτικής και άξονες δράσης για την ισότητα των φύλων (2004-2008), Δελτίο τύπου, Νοέμβριος 2004.
16. Μπουραντάς Δ., (2002) «Μάναντζμεντ», Εκδ. Γ. Μπένο Αθήνα.
17. Οδηγός για την εφαρμογή του Κώδικα Πρακτικής της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, Επίσημες εκδόσεις των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1993, σελ. 11.
18. «Εγχειρίδιο για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», Λουξεμβούργο, 1995.
19. Brewis J. & Linstead S., Sex, work and sex work: *Eroticizing organization*, London, Routledge, 2000, σελ. 78.
20. Μπουρντιέ Π., Η ανδρική κυριαρχία, Αθήνα, Δελφίνι, 1996.
21. Goddard V. A, Gender, Family and Work in Naples, Oxford, Berg, 1996.
22. Smart C., Law, Crime and Sexuality, Sage publ., London-Thousand Oaks-New Delhi, 1995, σελ. 42.
23. Cowan J., Η πολιτική του σώματος. Χορός και κοινωνικότητα στη Βόρεια Ελλάδα, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1998.
24. Davidson M. J. & Burke, R. J., Women in Management: Current Research Issues, London, Paul Chapman Publ., 1994.
25. Hearn J., Sheppard D. L., Tancred- Sheriff P., Burrell G., The sexuality of organization, Sage publ., 1989, σελ. 71-89.
26. Δημητρίου Σ., Καταγωγή και διαπραγμάτευση της ασυμμετρίας των φύλων, στο: Σ. Δημητρίου (επιμ.), Ανθρωπολογία των φύλων, Αθήνα, Σαββάλας, 2001.
27. Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, «Η σεξουαλική παρενόχληση δεν έχει φύλο», 16/6/2002.
28. Stan A. M., Debating sexual correctness, N.Y., Dell Publishing, 1995, σελ. 4.
29. Holzbecher M. et al., Σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, στο Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Πως να καταπολεμήσετε τις σεξουαλικές παρενοχλήσεις στους χώρους εργασίας...».
30. EE,C17614.7.1986.
31. EE,C157, 27.6.1990.
32. EE,L180,19.7.2000.
33. EE,L269,5.10.2002.
34. EE,L373,EK 21.12.2004.
35. Μιχαήλ Μαργαρίτης, Ποινικός Κώδικας (κατ' άρθρο ερμηνεία), εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2003, σελ 912.
36. Steve Jones (2002). Y; *The descent of men*, Abacus, London, 2002.
37. Aldo crotenuto (2002), Έρωτας και πάθος. Τα όρια της αγάπης και του πόνου, ε' έκδοση, εκδ. Ιταμός, Αθήνα (2002).